

Aleksandra Brzostowicz*

Uniwersytet Łódzki

 <https://orcid.org/0009-0007-4224-5208>e-mail: ul0244522@edu.uni.lodz.pl

Recenzja książki *Oblicza antybohatera* pod redakcją Michała Januszkiewicza oraz Alicji Müller, Instytut Literatury, Kraków 2021

https://doi.org/10.25312/2083-2923.23_11ab

Książka *Oblicza antybohatera* napisana pod redakcją Michała Januszkiewicza oraz Alicji Müller jest w istocie zbiorem artykułów. Wszystkie z nich łączy jeden wspólny wątek, a mianowicie pojęcie antybohatera. Powszechnie przyjęło się utożsamianie antybohatera ze zdeprawowaną moralnie postacią pojawiającą się w tekstach kultury. Antybohater to jednak ktoś znacznie więcej, nie można go jednoznacznie utożsamiać z osobą niegodziwą. Jest to raczej człowiek złożony, niejednoznaczny, o skomplikowanym życiu wewnętrznym. Nie sposób stworzyć jednej, uniwersalnej definicji antybohatera, niemniej kategoria antybohatera wciąż domaga się pogłębienia teoretycznego oraz rozwinięcia interpretacyjnego.

Artykuły wchodzące w skład omawianego zbioru ukazują pojęcie antybohatera w kontekście historycznym, filozoficznym, a także kulturowym od przednowoczesności do nowoczesności. Na podstawie zawartych w zbiorze tekstów można pokusić się o stwierdzenie, że antybohaterem jest nie kto inny, jak zwykły, współczesny człowiek, który wyzbył się heroizmu i przeświadczenia o tym, że świat jest „czarno-biały”.

Książka *Oblicza antybohatera* została podzielona na pięć części. Są to kolejno: *Wstęp*, *W kręgu historii i typologii*, *W kręgu literatury polskiej*, *W kręgu filozofii i literatury obcej*, *W kręgu popkultury*. Należy jednak podkreślić, że przyjęty podział bynajmniej nie jest ścisły. Jest wręcz odwrotnie, ponieważ poszczególne kręgi nachodzą na

* Aleksandra Brzostowicz – studentka filozofii, członkini Koła Naukowego Filozofów i Okcydentalistów UŁ „IDEA”. Zainteresowania naukowe: filozofia współczesna, filozofia języka, stosunki międzynarodowe, psychologia, perspektywa kobieca w obszarze nauk, pedagogika i wychowanie.

siebie, wzajemnie się przenikają. Kolejne części mają ze sobą punkty styczne, a teksty kolejnych autorów dopełniają się wzajemnie, dzięki czemu można mówić o pewnej spójnej całości.

Wspomniany wcześniej Michał Januszkiewicz jest zarówno redaktorem książki, jak i autorem *Wstępu*. W nim Januszkiewicz stanowczo odżegnuje się od utożsamiania antybohatera z postacią zdeprawowaną, stara się podkreślić niejednoznaczność oraz szerokość tego pojęcia. Autor zachęca do refleksji na ten temat i prezentuje garść podstawowych informacji o samej książce. Opisuje między innymi jej podział oraz strukturę. Część ta stanowi dobre wprowadzenie do lektury pozostałych rozdziałów.

Druga część zasługuje na uwagę szczególnie ze względu na interesujący podział, o jaki pokusiła się Anna Zagórska w artykule *Antybohater polskiej prozy współczesnej. Typologia skrócona*. Zagórska wyróżnia trzy typy antybohaterów: antyherosa, outsidera oraz everymana. Te typy postaci zostają przeciwstawione kolejno: bohaterowi wielkości, bohaterowi większości oraz bohaterowi wyjątkowości. Taki podział jeszcze dobitniej podkreśla, że antybohatera nie należy utożsamiać z osobą moralnie zepsutą. W takim rozumieniu antybohater jest człowiekiem zwyczajnym, pospolitym czy też niepasującym do otoczenia. Interesujące jest również uwidocznienie związku pomiędzy antybohaterem a człowiekiem współczesnym, który wciąż poszukuje siebie w zmieniającym się świecie.

Część trzecia została poświęcona literaturze polskiej. Najciekawsze w niej wydaje się nawiązanie do feminizmu w tekście Agaty M. Skrzypek pt. *Wędrowki nieutulonych. Oblicza antybohaterek w literaturze polskiej*. Artykuł ten zdecydowanie zasługuje na wyróżnienie, gdyż w kontekście antybohaterów najczęściej dysputy toczą się wokół postaci męskich, niemal zupełnie pomija się w tych rozważaniach kobiety oraz ich perspektywy. Jest to tekst szczególnie istotny, ponieważ głos z perspektywy kobiecej w dalszym ciągu jest często nieobecny w kontekście nauk. Agata M. Skrzypek wykonuje pracę przełomową, ponieważ w polskim dyskursie rozważania na temat perspektywy kobiecej są mało widoczne.

Wątki filozoficzne, pojawiające się w części *W kręgu filozofii i literatury obcej*, dowodzą interdyscyplinarnego charakteru dywagacji na temat antybohaterów. Artykuł Adrianny Joanny Mickiewicz pt. *Hero can't save us. Figura antyherosa w Sprawie Meursaulta Kamela Daouda na tle twórczości Alberta Camusa* stanowi odwołanie do wątków filozoficznych, takich jak nihilizm czy egzystencjalizm. Ukazana w nim kreacja antybohatera – nihilisty, którą proponuje algierski pisarz, odnosi się do pesymistycznej wizji człowieka po odrzuceniu przez niego Boga.

Prawdopodobnie najbardziej interesującą częścią zbioru jest *W kręgu popkultury*. Wydaje się ona najbardziej zajmująca, ponieważ odnosi się bezpośrednio do tego, co znane każdemu współczesnemu człowiekowi, a mianowicie szeroko rozumianej popkultury, w skład której wchodzi między innymi filmy, seriale oraz muzyka popularna. W części tej padają odwołania chociażby do takich produkcji, jak *Dexter*, *Joker*, czy *Breaking Bad*. Najbardziej zaskakujący jest chyba tekst Konrada Sierzputowskiego

Czasem cię kocham, a czasem nienawidzę... Taylor Swift jako antybohaterka amerykańskiej muzyki popularnej. Nietuzinkowość tego artykułu wynika z faktu utożsamienia amerykańskiej gwiazdy muzyki pop z antybohaterką.

Książka *Oblicza antybohatera* jest pozycją, po którą warto sięgnąć z wielu powodów. Nie jest ona przeznaczona tylko dla wybranej grupy odbiorców. Będzie interesującą pozycją dla osób interesujących się kulturą, filozofią, literaturoznawstwem czy filmoznawstwem. Artykuły są napisane w sposób zrozumiały, a jednocześnie odnoszą się do wielu zagadnień obecnych we współczesnym dyskursie naukowym. Jest to wartościowa lektura także ze względu na to, że ta – wydana w 2021 roku – książka należy do jednej z pierwszych dzieł poświęconych tematowi antybohaterów i antybohatek. Różnorodność autorów i zajmowanych przez nich stanowisk sprawia, że każdy odbiorca znajdzie w tym zbiorze coś, co przypadnie mu do gustu.

Review of the monograph *Oblicza antybohatera* [*Faces of the antihero*] edited by Michał Januszkiewicz & Alicja Müller, Instytut Literatury, Kraków 2021

Abstract: The book “Faces of the Antihero” presents a different vision of antiheroes than is commonly accepted.

The aim of the authors of the monograph is to break with the perception of the antihero as a bad and depraved person. Rather, it is a complex, complicated entity. Particularly noteworthy is the theme of comparing an antihero to an ordinary man stripped of heroism.

Keywords: antihero, philosophy, culture, literary studies, pop culture, female perspective